

دەسلەلاتی ترس و تۆقاندن

ياسين بانخيلاڤاني

دەسلەلاتی ترس و تۆقاندن ئەو دەسلەلاتە بە سەر سزادانی جەستە کاردەکات، بەم پێیە ئەو دەسلەلاتە جگە لە ترس و تۆقاندن و مەرگ لە ڕێگای مۆنۆپۆلیزەکردنی کایە سیاسی، کۆمەڵایەتی، فەرھەنگی و ئابورییەکانی کۆمەڵگاوە ناتوانیت هیچ شتێکی تر بەرھەم بھێنیت. کارکردنی دەسلەلات لە سەر سزادانی جەستە یەکیکە لە ترسناکترین ئەو دەسلەلاتانە، کە کۆمەڵگا بە ھەموو کایەکانییەو لە فۆرمی ترس و تۆقاندندا کۆ دەکاتەو، لەبەر ئەوەی ئەو دەسلەلاتە ئەگەر مافی کوشتن و سزادان بەخۆی ڕەوا نەبینیت، ئەوا لەو حالەتە دەروونییە مەترسیدارەدا دەژی، کە ناتوانیت درێژە بە دەسلەلاتداریتی خۆی بدات، بۆیە شەرعیەتی سزاو کوشتن لەوێوە وەر دەگریت.

کاتیکی ستراتیژی دەسلەلات لە ستراتیژی کارکردن بۆ بەرھەم پێشبردن و ھەنگاوان بەرھەم کۆمەڵگایەکی مەدەنی لە ڕێگای پەییوەندییە کۆمەڵایەتی سیاسییەکانەو لەگەڵ ھێزەکانی تری ناو کۆمەڵگاوە دەگۆریت بۆ ستراتیژی ترساندن و تۆقاندن و سزا، ئەوا مافی و ئازادیەکانی کۆمەڵگە ھەر زووت دەکرین بە لکو خەونی ئازادیش دەبیتە و ھەمیکێ گەورە. لە پەییوەکی ترەو ئەو دەسلەلاتە لە ڕێگای سزا لە سەر جەستەو درێژە بە دەسلەلاتداریتی خۆی دەدات و بەر دەوام لە بەرھەمھێنانەو ھەم دەبێت بۆ ترس و تۆقاندن تەنھا بۆ تیکشکاندن، وێرانکردن و زەوتکردنی بەھا مرقایەتیەکانی کۆمەڵگایەکی نەو و نەو بەرھەمھێنانەو ھەم وێنە دزیوانەییە لە یادەو ھەم کۆمەڵگا، لەبەر ئەوەی بونیادەکانی بێرکردنەو ھەم کۆمەڵگە لە پەربوودا چەق بێستەن و ھێچ مانا و قسەکردنیک نەمێننەو بۆ ئایندە، ئەمە یەکیکە لەو ھۆکارانە، کە ئەو کۆمەڵگانە لە سەر یادەو ھەم دەژین و یادەو ھەم کانیشیان بڕیتییە لە کۆمەڵگە فۆرم و وێنە ترس و تۆقاندن بەر دەوام لە خۆ دووبارەکردنەو ھەم کە گالته جاپیدا بژین. شێوازە تەکنیکیکی تری دەسلەلاتی ترس و تۆقاندن مۆنۆپۆلیزەکردنی ئابورییە ھەم ھێزە چالاکەکانی ناو کۆمەڵگا، ئەوا سەرچاوەی ژیاڤی خەلک، کە ئابورییە مۆنۆپۆلیزە دەکات، ئەلبەتە مۆنۆپۆلیزەکردن بۆ خۆی پڕۆسەسیکە لە دەرەو ھەم بۆکی مێژوویی، کە حیزب لە ناو دەسلەلاتەو پیاو ھەم دەکات بۆ سەندنەو ھەم دەسلەلاتە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکانی ترو خستە ژێر ڕکێفی خۆیو، یا لە باشترین حالەتدا ناچاریان بکات سەربەخۆییەکانیان لە دەست بەدەن و بێن بە بەشیک لە ستراتیژی سیاسەتی حیزب، بەم پێیەش ئێتر ھێچ تیکە یشتن و لیکدانەو ھەم ناتوانیت لە دەرەو ھەم بێرکردنەو ھەم حیزبەو بێتە ئاراو، چونکە حیزب بۆ خۆی دەبیتە قسەکەر و بێراردەر بۆ چارەسەرکردنی ھەم ھەم کیشە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان، بەم پێیەش زمانی ھێز و وزەکانی ناو کایە جیاکانی کۆمەڵگا دەگۆرین بۆ زمان و بێرکردنەو ھەم حیزب و اتە جەستە ھەم ھەم ھێز و وزە چالاکەکانی ناو کۆمەڵگا لە جەستە ھەم حیزب بەر جەستە دەبنەو، ئەم بەر جەستە بوونەو ئاویتە ھەم لە نیوان حیزب و کۆمەڵگا دروست دەکات تا ئەو ئەندازە ھەم ناتوانیت حیزب لە کۆمەڵگا کۆمەڵگا لە حیزب جیا بکریتەو، ھەر بۆیە ئەو کۆمەڵگانە لە غیابی حیزب ھەم سەمەترسییەکی گەورە دەکەن، چونکە حیزب لە ڕێگای مۆنۆپۆلیزەکردنەو ھەم ھەم کایەکانی تری تیکشکاندووە یا لەو شێو

خۆ وویستییه دا پهنگرپژیکردونه ته وه، تا به ئاسانی خۆی داهیلێته ناو ژیانی کۆمه لگاوه. خۆداهیلانه ناو هه موو بواره کانی ژیانی کۆمه لگا جۆریکه له هاوواتایی سه رکوتکردن و کۆنترۆلکردنی ئه و هیزو ووزانه ی به شیوه یه کی مه عریفیانه خوازیاری به ره مه یئانه وه ی شیوه یه ک له شیوه کانی مه عریفه و پۆشنبریین له ده ره وه ی ستراتیژ و ئایدۆلۆژیای ده سه لات.

ئیمه وه ک کورد له عیراقدا له ژێر ده سته ی پژی می فاشی به عسدا ئه زمونیکی زۆر ترسناکمان هه یه، له به ره وه ی ئه و ده سه لاته ره شه چه ندىن وینه ی ترس و تۆقاندنی له یاده وه ری هه ر تاکیکماندا دروستکردوه و به رده وام ئیمه ش له گه لیدا ده ژین، هه ر له کیمیا بارانی هه له بجه وه بگره تا ئه نفال و زیندانه تۆقینه ره کانی. ده سه لاتى به عس وه ک ئه و ده سه لاتى له سه ر سزای جه سته کارى ده کرد بۆ گۆپینی فۆرمه کانی ژیا ن به مه رگ، شیوازیکی بوو له و شیوازه نی به رده وام ترس و تۆقاندنی له سایکۆلۆژییه تی هه ر تاکیکى ئیمه دا به ره م ده یئنا تا ئه و ئاسته ی مرۆڤه سته ی ده کرد جیاوازییه ک له ناو مال و شوینی ژیا ندا له گه ل ه یچ یه کیک له ده زگا سه رکوتکه رو تۆقاندن و به ندیخانه کاندانییه، ئه مه ش یه کیک بوو له و هۆکارانه ی، که به عس له بری به هیزکردنی کایه کان، به پێچه وان وه کایه کانی تیکه ده شکاند بۆ به ده زگاییکردنیان. ئه م فۆرمی کارکردنه ی به عس بۆ به ده زگاییکردنی هه موو کایه کانی ناو کۆمه لگا به شیوه یه ک له و شیوانه ی وینه یه کی ترس و تۆقاندنیان پێیدات، واته ستراتیژی سه ره کی به عس ستراتیژیکی تا سه ر ئیسقان تیکشکی نه ر بوو بۆ فۆرموله کردنی جه سته ی هه موو کایه کانی ناو کۆمه لگا له ناو جه سته ی حیزبی به عسدا (که جه سته ی حیزبیش بۆ خۆی له ناو جه سته ی دکتاتوریکى خوینیریژی وه ک سه دام حوسه یندا به رجه سته بووبوو)، بۆ ئه وه ی نه ده نگیکى جیاواز نه بیرکردنه وه یه کی جیاواز له ده ره وه ی ده نگ و بیرکردنه وه ی حیزبدا بوونی نه مینیت هه تا بتوانیت کۆمه لگایه کی چه پیتراو بیده نگراو بۆ درێژده ان به ده سه لانداریتی خۆی دروست بکات. ده سه لاتى به عس به ته نها وه ک ده سه لاتیک ستراتیژی سزادانی جه سته و گۆپینی فۆرمه کانی ژیا ن به مه رگ نه بوو، چونکه ئه گه ر به چه مکه (فۆکۆ) یه که ی ئه و شیوازی کارکردنه به شیوازیکی به ر له مۆدیرنه له قه له م بده ین ئاوا له ریگای به ده زگاییکردنی ناو کایه کانه وه وه ک له سه ره وه باسمرکد به رده وام ستراتیژی به شیوه ی ده سه لاتى چاودیری، که به ره مه ی مۆدیرنه یه خۆی نیشان ده دا. واته ده سه لاتى به عس بۆ کپکردن و بیده نگکردنی کۆمه لگا و خه ساندى له پێناو به رژه وه ندى مانه وه ی خۆی له سه ر ده سه لات له ریگای سزای جه سته وه په نای بۆ هه موو شیوازه کانی فۆرمی ترس و تۆقاندن ده برد. شیوازی کارکردنی ده سه لاتى چاودیری ئه و ته کنیکه مۆدیرنه یه بۆ کۆنترۆلکردنی هه ر تاکیکى ناو کۆمه لگا له ریگای ده زگا کانه وه به پێوه ده بریت. لێره دا کاتیک قسه له سه ر ده سه لاتى چاودیری ده که ین ده بیته ئه و جیاوازییه که له نیوان ده سه لاتى مۆدیرنه له پۆژئاوا له گه ل به کاره یئانی ئه م شیوازه له لای به عس په چاو بکه ین، چونکه ده سه لاتى مۆدیرنه له پۆژئاوا زیاتر ئه م ته کنیکه بۆ به ره مزکردنی ده سه لات به کارده هیئیت هه تا جه سته ی ده سه لات وه ک فیزیوا ی بگۆپیت بۆ کۆمه لیک په مز، به م شیوه یه ش جه سته ی فیزیوا ی ده سه لات خۆی له ناو په مزه کاندانی ده شاریته وه و ونده بیته، به لام لای به عس ته واو به پێچه وان وه وه قه ت به ه یچ شیوه یه ک نه یده و یست جه سته ی فیزیوا ی ده سه لات له ه یچ یه کیک له ناو کایه به ده زگا ویکراوه کاندانی بشاریته وه، به لکو هه میشه له هه موو دام و ده زگا کانییدا بوونی خۆی به شیوه یه کی فیزیوا ی نیشانده دا، باشتی رین به لگه ش ه یچ جیگه و شوینیکی نه بوو یا نه ما بوو به بی وینه ی سه دام حوسین.

نیشاندان یا ئاماده بوونی وینه\وته کانی سه دام له ناو هه ر هه موو ده زگا کاندانی وه نده ی په یوه ندى به ئاماده بوونی ده سه لاته وه له و شوینانه دا، که له جه سته ی سه رۆکدا به رجه سته بوو بوو، ئه وه نده په یوه ندى به و وته وه نه بوو، که خۆیان وه ک په مز بانگه شه یان بۆ ده کرد. له پرویه کی تریشه وه جه سته ی سه دام حوسین، که هه موو وزه و هیزه کانی ناو کایه کانی کۆمه لگا له ناو حیزب و جه سته ی حیزب له ئه ودا به رجه سته بوو بوو وینه ی خودا وه ندىکی سزاده ری وه رگرتبوو، ئه گه رچی وه ک هه ر خواکانی تر ده یخواست میهره بانى خۆی نیشانبدات یا بانگه شه ی میهره بانى ده کرد. ئاماده بوونی وینه ی سه دام

لهسەر لاپه‌په‌ی یه‌که‌می کتییبه‌کانی قوتابخانه هەر له‌قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تاییه‌وه هه‌تا به‌رزترین پله‌ی بالای خۆیندن و له‌هه‌موو پۆله‌کانی قوتابخانه، ده‌زگا‌کان و ته‌نانه‌ت له‌کو‌تایی هه‌شتا‌کاندا به‌زۆره‌ ملی ده‌بوایه‌ت هه‌موو مالیک وینه‌یه‌کی سه‌دام له‌ماله‌وه هه‌لبواسیت په‌یوه‌ندی به‌ تیکشکاندن‌ی سایکو‌لۆژییه‌تی هه‌رتاکیکی ناو ئه‌و کۆمه‌لگا بوو، چونکه ئه‌و پیشتەر کۆمه‌لیک فۆرمی ترس و تۆقاندنی له‌ یاده‌وه‌رییه‌کاندا به‌جیه‌پشتبوو، جگه له‌وه‌ی به‌رده‌وام فۆرمه‌کانیشی له‌پریگای بانگه‌پشتکردنی خه‌لک بۆ سه‌ر لاشه‌ی کو‌ژراوه‌کان و بۆ بینینی ئه‌وانه‌ی گولله‌ باران ده‌کران زیندوو ده‌کرده‌وه هه‌تا‌کو یاده‌وه‌رییه‌کانی خه‌لک بۆ بیده‌نگکردن و سه‌رکو‌تکردنیان پڕ بکات له‌و وینه‌و فۆرمه‌ دزیوانه‌.

ئه‌وه‌ی لی‌رده‌دا مه‌به‌ستمه‌ پرونتر قسه‌ی له‌سه‌ر بکه‌م به‌عس بۆ ئیشکردن و شه‌رعیه‌تدان به‌و ته‌کنیک و سیاسه‌ته‌ درپدانه‌ی پشتی به‌کۆمه‌له‌ یاسایه‌ک ده‌به‌ست، که خۆیان گوته‌نی (سه‌روه‌ری نه‌ته‌وه‌یی ونیشتیما‌نی) ده‌پاریزیت، هه‌ربۆیه‌ هه‌رکه‌سیک مه‌ترسی و زیانی بۆ سه‌ر ئه‌و سه‌روه‌رییه‌ هه‌بوایه‌ت ده‌بوایه‌ت له‌پریگای یاسا‌کانه‌وه سزای خۆی وه‌رگریت. دیاره ئه‌و یاسایانه‌ی به‌عس بریتی نه‌بوون له‌ کۆمه‌له‌ یاسایه‌کی په‌ها، هه‌ربۆیه‌ زۆرجاران له‌گه‌ڵ گۆرپینی ته‌کنیک و ستراتیژی کارکردنه‌کانیدا بۆ سزادانی جه‌سته‌ گۆرانیان به‌سه‌ردا ده‌هات، ئه‌گه‌رچی هه‌ندیک جار له‌بۆنه‌کانی به‌عس و به‌تاییه‌تی سه‌دامدا بۆ نوێکردنه‌وه‌و نیشاندانه‌وه‌ی سه‌دام وه‌ک خوداوه‌ندیکی به‌خشنده‌و میهره‌بان به‌خشینیکی گشتی (عفو‌ العام) بۆ ئه‌وانه‌ی به‌ سزای زیندانی هه‌تا هه‌تایی یا سیداره‌ سزادرا‌بوون ده‌رده‌کرد، بۆ ئه‌وه‌ی وینه‌و فۆرمه‌ تۆقینه‌ره‌کانی بگۆرپیت بۆ کۆمه‌له‌ وینه‌و فۆرمیکی به‌خشنده‌و میهره‌بانی له‌ یاده‌وه‌ری تاکه‌کانی ناو کۆمه‌لگادا، ئه‌گه‌رچی نه‌یده‌توانی به‌هیچ شیوه‌یه‌ک تۆتالیته‌رییه‌تی خۆی له‌ناو ده‌زگا‌کاندا بگۆرپیت بۆ شیوازیک، که کایه‌کان توانای گه‌رانه‌وه‌یان هه‌بیت بۆ ناو گه‌مه‌کانی خۆیان به‌ شیوه‌یه‌کی سه‌ره‌به‌ستانه‌، به‌و واتایه‌ی له‌دامه‌زرایی حیزبی بچنه‌ ده‌ره‌وه‌.

یاسا‌کانی به‌عس هه‌ندیک جار له‌به‌ر ئه‌وه‌ی گۆران/ده‌سه‌رکاریکردن به‌ به‌رژه‌وه‌ندی نه‌ده‌گه‌راپه‌وه به‌تاییه‌تی کاتیک می‌ردمن‌دالیکی ته‌مه‌ن خوار هه‌ژده‌ سال ده‌که‌وته به‌ر سزای په‌شیمان ئه‌وا په‌نایان بۆ گۆرپینی ناسنامه‌و پۆژی له‌دایکه‌بوونی ده‌برد هه‌تا‌کو سزاکانیان شه‌رعیه‌تی خۆی وه‌رگریت. ئه‌مانه‌و چه‌نده‌ها نمونه‌ی تری ئه‌و ده‌سه‌لاته‌ په‌شه‌، که به‌رده‌وام له‌به‌ره‌مه‌پنانه‌وه‌ی فۆرمه‌کانی ترس و تۆقاندنی بوو تا ئه‌و جیگایه‌ی ده‌توانم بلێم: سزای جه‌سته‌ی به‌جیه‌پشتبوو بۆ سپینه‌وه‌ی بوونی کۆمه‌لگای عیراقی به‌گشتی و کو‌رد به‌تاییه‌تی، که نمونه‌ی ئه‌نفال و هه‌له‌بجه‌ دوو نمونه‌ی نه‌ک هه‌ر زیندووون له‌یاده‌وه‌ری ئیتمه‌دا به‌لکو له‌پریگای به‌هه‌له‌ به‌کاره‌ینان یا ناشاره‌زایی ده‌زگا‌کانی پاگه‌یاندنه‌ کوردییه‌کانه‌وه به‌تاییه‌تیش ته‌له‌فریۆن خه‌ریکه‌ پانتایی یاده‌وه‌ری نه‌وه‌ی نوێش داگیر ده‌کات. (لی‌رده‌دا مه‌به‌ستم له‌ نیشاندانی ئه‌و وینه‌ تۆقینه‌ر و ترسنا‌کانه‌یه‌، که له‌ سالیاده‌کانی کاره‌ساتی ئه‌نفال و هه‌له‌بجه‌و چه‌ندین سالیادی تراژیدیای تردا له‌ که‌ناله‌ ته‌له‌فریۆنیه‌کانه‌وه نیشاندده‌ری، به‌ بیته‌وه‌ی پیشتەر ئاگادارییه‌ک بلا‌وبکه‌نه‌وه، که ته‌ماشاو‌انان له‌ته‌مه‌نی چه‌ند سالییه‌وه بۆیان هه‌یه‌ بیبینن، نه‌ک له‌و کاتانه‌ی، که منالان له‌به‌رده‌م شاشه‌ی ته‌له‌فریۆنه‌کاندا چاویان زا‌قه‌ی دیت، که به‌رنامه‌یه‌کی دل‌گیرو دل‌خۆشکه‌ریان پیشتکه‌ش بکه‌ن).

کاتیک ناوی هه‌له‌بجه‌و ئه‌نفال به‌رگویی هه‌ریه‌کیک له‌ ئیتمه‌ ده‌که‌ویت، یه‌کسه‌ر کۆمه‌لیک فۆرم و وینه‌ی تا سه‌ر ئیسقان ترسیته‌ر و تۆقینه‌ر به‌ به‌رچاوانماندا دیت و ده‌چیت و له‌ هه‌نوکه‌وه ده‌مانباته‌وه بۆ پابردوو، ئه‌و پابردوو‌ی ده‌سه‌لاتی په‌شی به‌عس بۆ سه‌پاندنی تاقه‌ ده‌نگی خۆی هه‌موو ده‌نگ و په‌نگه‌ جیا‌وازه‌کانی له‌ناوبردبوو/ده‌برد، ئه‌و پابردوو‌ی ده‌سه‌لاتی فاشیزمی به‌عس له‌سه‌ره‌وه‌را هه‌موو کۆمه‌لگای له‌پریگای کایه‌ به‌ده‌زگا‌ویکراوه‌کاندا بۆ کو‌نترۆلکردنی ژبانی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و خۆ سه‌پاندن به‌سه‌ر کۆمه‌لگادا ئۆرگانیزه‌کردبوو. ئه‌و پابردوو‌ی، که هه‌میشه‌ هه‌ره‌شه‌ی ئه‌گه‌ری

www.kurdistan.net.org

15-9-02 12:30:55

پیناو (به‌رژه‌وه‌ندنی و سه‌روه‌ری نیشتیمان و نه‌ته‌وه‌یی) دا داناوه، ئه‌ی ده‌سه‌لاته کوردییه‌کان له پیناو کام به‌رژه‌وه‌ندی و سه‌روه‌ریدا کاری پیده‌که‌ن؟! .

14.9.2002 Heidelberg

www.kurdistan.net.org